

Monitor bouwketen

Najaar 2020

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Januari 2021

Monitor bouwketen

Najaar 2020

Nylas Visser

Inhoudsopgave	
Conclusies op hoofdlijnen	7
1 Bouwketen	11
2 Architectenbureaus	16
3 Ingenieursbureaus	17
4 Bouwbedrijven	18
5 Installatiebedrijven	19
6 Corona-quickscans vergeleken	20
Bijlage A De opbouw van de monitor	24

Conclusies op hoofdlijnen

De Monitor Bouwketen beschrijft de recente conjuncturele ontwikkelingen in de bouwketen. De bouwketen is in deze rapportage in vier schakels verdeeld: architectenbureaus, ingenieursbureaus, bouwbedrijven en installatiebedrijven. De conjunctuurindicatoren laten ten opzichte van de vorige editie van de Monitor Bouwketen grote verbeteringen zien. De meting voor de voorjaarseditie was afgenomen tijdens de gedeeltelijke voorjaarslockdown. Sinds deze meting heeft de coronacrisis verschillende fases doorlopen. In de zomerperiode lag het aantal besmettingen op een laag niveau en zijn de zwaarste maatregelen weer ingetrokken. Deze golf is ook in de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp) te zien; deze is in het tweede kwartaal met 8,5% gedaald ten opzichte van het eerste kwartaal. In het derde kwartaal steeg het bbp weer met 7,7%.

In het vierde kwartaal van 2020 is het aantal besmettingen sterk toegenomen. Als reactie heeft de overheid de contactbeperkende maatregelen aangescherpt. Voor de huidige rapportage zijn de bedrijven tijdens de coronamaatregelen in de eerste helft van het vierde kwartaal bevroegd. Ondanks de strenge maatregelen lijken de bedrijven in de bouwketen minder negatief dan in het voorjaar. De omzet- en personeelsverwachting is ten opzichte van mei omgeslagen van zeer negatief naar neutraal tot positief gestemd. Bij alle schakels is het sentiment verbeterd, waarbij de installatiebureaus per saldo zelfs positief gestemd zijn. Per saldo zijn de positief en negatief gestemde ondernemers in de bouwketen qua omzetverwachting in balans. Ook verwacht per saldo de helft van de schakels dat het personeelsbestand zal groeien in de komende maanden. De gemiddelde orderportefeuille in de bouwketen is met 1,4 maand gestegen tot 9,4 maanden. De ontwikkelingen verschillen wel sterk tussen bouwschakels.

De brancheorganisaties hebben tijdens de coronacrisis meerdere corona-quickscans uitgevoerd onder haar leden, om de situatie in de sector zo snel als mogelijk te peilen. In deze rapportage zijn een aantal uitslagen van de laatste corona-quickscan van de verschillende schakels naast elkaar gelegd. Hieruit blijkt dat de ondernemers op korte en lange termijn een substantiële afname van de omzet verwachten. Desalniettemin verwacht het overgrote deel van de ondernemers op korte termijn nog geen gebruik te maken van de regelingen die zijn opgezet door de overheid.

Recente economische ontwikkelingen

Het Nederlandse bbp is in het derde kwartaal van 2020 met 2,5% gedaald ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2019. In het tweede kwartaal van 2020 lag het bbp nog 9% lager dan in het tweede kwartaal van 2019. Deze twee kwartalen laten duidelijk de effecten van de initiële lockdown en de daaropvolgende versoepeling van de maatregelen zien. De bruto investeringen in vaste activa zijn in deze twee kwartalen nog iets harder gedaald ten opzichte van dezelfde kwartalen in 2019, met een daling van 9,6% in het tweede kwartaal en een daling van 4,2% in het derde kwartaal. Verder lag de toegevoegde waarde in basisprijzen in het derde kwartaal van 2020 7,5% hoger dan in het tweede kwartaal. Ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2019 daalde de toegevoegde waarde van de bouw in het derde kwartaal van 2020 met 3,0%.

In het derde kwartaal van 2020 is de werkgelegenheid in de bouwnijverheid uitgekomen op 466 duizend personen. Dit zijn er duizend meer dan het derde kwartaal van 2019. Ten opzichte van het voorgaande kwartaal is het echter een daling van 3 duizend. Ondanks de stijging van de werkgelegenheid in personen, is het aantal gewerkte uren ten opzichte van het derde kwartaal van 2019 met ruim 5% gedaald. Een deel van deze daling is het gevolg van het grotere ziekteverzuim. De vacaturegraad is ten opzichte van de voorjaarsmeting met één punt gestegen tot 43 vacatures per 1.000 banen. Op het hoogtepunt was dit 59 vacatures per 1.000 banen. Het aantal WW-uitkeringen is ten opzichte van de vorige monitor gedaald en ligt op 2.356. dit aantal is wel hoger dan een jaar geleden, toen er nog 2.062 uitkeringen liepen. Het aantal faillissementen in de bouwketen kwam in het derde kwartaal uit op 109, 31 minder dan een half jaar geleden.

Conjunctuur bouwketen

De conjunctuurindicatoren laten na een negatieve schok in de voorjaarsmeting positieve signalen zien. Deze positieve signalen worden in grote mate gedragen door de uitslagen van de installatiebedrijven. In de bouwketen steeg de werkvoorraad met 1,4 maand tot 9,4 maanden werk. Bij de bouwbedrijven krompen de orderportefeuilles slechts met 0,1 maand tot 9,5 maanden werk. De installatiebedrijven en architectenbureaus lieten met een toename van respectievelijk 1,4 en 2,9 maanden de grootste stijging zien. De architectenbureaus kwamen hiermee uit op 5,9 maanden werk en de installatiebedrijven op 10,5 maanden. De gemiddelde werkvoorraad van de ingenieursbureaus steeg met 0,3 maand tot 5,2 maanden werk.

De omzetverwachting bij de bedrijven in de bouwketen is na een grote daling in de vorige meting per saldo vrijwel neutraal; ongeveer 1% van de bedrijven verwacht in de komende drie maanden een afname van de omzet. Een halfjaar geleden verwachtte per saldo bijna 40% van de bedrijven nog een omzetsdaling. De omzetverwachting is bij installatiebedrijven als enige per saldo positief; ongeveer 10% verwacht een omzetstijging in de komende maanden. De overige schakels zijn per saldo nog negatief gestemd, maar veel minder negatief dan een half jaar geleden.

De verwachting over het personeelsbestand is sterk verbeterd en zelfs omgeslagen van per saldo negatief naar positief. Ongeveer een derde van de bedrijven verwacht dat het personeelsbestand zal groeien, terwijl ongeveer één op de acht bedrijven een afname van het personeelsbestand voorziet. Deze omslag komt vooral voor rekening van de installateurs; bijna driekwart van de bedrijven verwacht een toename van het personeelsbestand en ongeveer 14% een afname. Ook bij de ingenieurs is de personeelsverwachting per saldo positief. De overige schakels zijn per saldo licht negatief.

Stand van de conjunctuur per schakel in de bouwketen

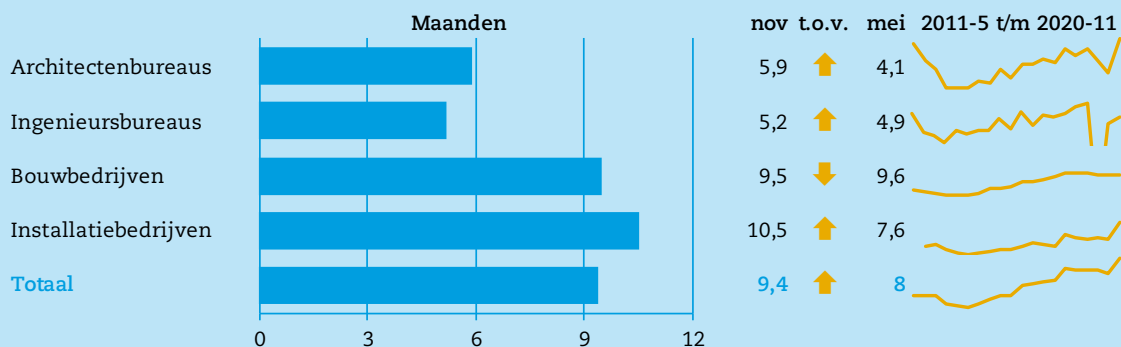
Hieronder volgen voor iedere schakel de belangrijkste conclusies, waarbij de resultaten worden vergeleken met de uitkomsten van een half jaar geleden.

- **Architectenbureaus** – De architectenbureaus melden een gemiddelde werkvoorraad van 5,9 maanden, een stijging van bijna 2 maanden ten opzichte van de voorgaande meting. Per saldo verwacht ongeveer 16% van de bedrijven een afname van de omzet; dit was bij de vorige meting nog per saldo 60%. Hetzelfde beeld laten de architecten bij de personeelsverwachting zien. In plaats van ruim één op de vijf architectenbureaus verwacht nu nog ongeveer één op de 20 bureaus het personeelsbestand te verkleinen.
- **Ingenieursbureaus** – De werkvoorraad van de ingenieursbureaus is uitgekomen op 5,2 maanden. Ten opzichte van een half jaar geleden is dit een stijging van 0,3 maand. Per saldo verwacht ongeveer 7% van de bureaus een afname van de omzet, terwijl per saldo 10% verwacht meer personeel aan te nemen.
- **Bouwbedrijven** – Bij de bouwbedrijven ligt de werkvoorraad 0,1 maand lager dan een half jaar geleden en komt uit op 9,5 maanden werk. Per saldo verwacht één op de twaalf bedrijven een lagere omzet in het vierde kwartaal. Per saldo verwacht ongeveer 2% van de bedrijven een afname van de personeelsomvang.
- **Installatiebedrijven** – De installateurs laten ten opzichte van de voorjaarsmeting zeer positieve cijfers zien. Zo is de werkvoorraad met ongeveer 3 maanden gestegen naar 10,5 maanden werk. Per saldo verwacht ongeveer 10% van de installatiebedrijven dat de omzet zal stijgen. Bijna driekwart van de installateurs verwacht dat het personeelsbestand zal groeien in de komende maanden. Ongeveer één op de zeven bedrijven verwacht juist in te krimpen.

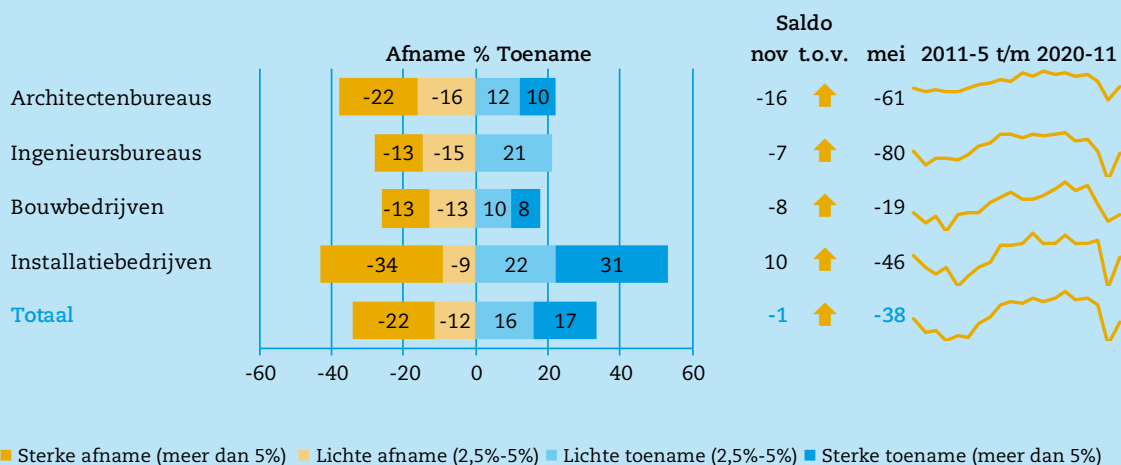

Dashboard conjunctuur bouwketen

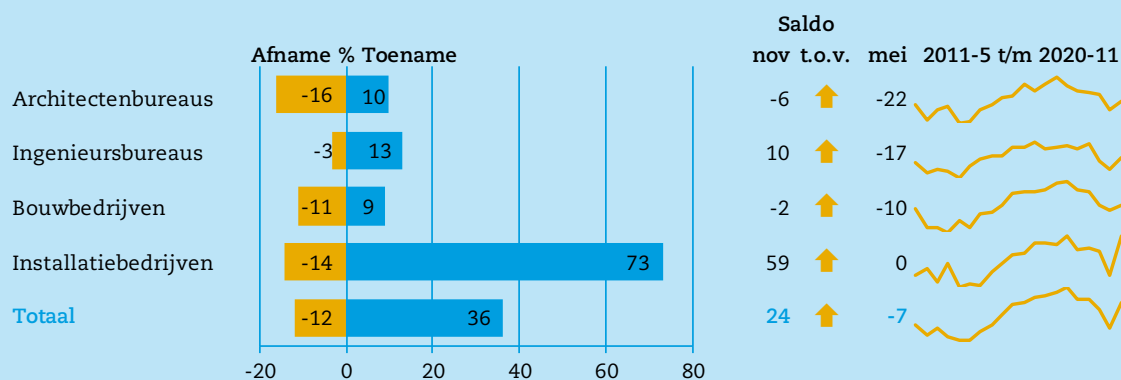
Orderportefeuille

Verwachting van bedrijven over de omzet 4^e kwartaal

Verwachting van bedrijven over het personeelsbestand 4^e kwartaal

* Bron: EIB, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. BNA, Panteia/Kon. NIngenieurs

---

1 Bouwketen

Dit hoofdstuk beschrijft de conjunctuur in de bouwketen. Het eerste deel geeft een beeld van de recente ontwikkelingen van de toegevoegde waarde, faillissementen, werkgelegenheid en werkloosheid. Vervolgens komen de huidige orderportefeuilles in de bouwketen aan bod. Tot slot worden de ontwikkelingen beschreven die ondernemingen in de bouwketen verwachten ten aanzien van hun omzet en personeelsbestand.

1.1 Recente ontwikkelingen

Economische groei

Na een sterke daling in het tweede kwartaal liet het bbp in het derde kwartaal een sterk herstel zien. Ten opzichte van het tweede kwartaal van 2020 laat het bbp een stijging zien van 7,7%. Ten opzichte van het derde kwartaal van 2019 is het bbp daarentegen met 2,5% gedaald. Het tweede kwartaal, waarin het grootste deel van de eerste coronamaatregelen waren geïmplementeerd, liet een daling van het bbp zien van 8,5% ten opzichte van het eerste kwartaal. Ook lag het bbp 9% lager dan in het tweede kwartaal van 2019. In deze twee kwartalen zijn duidelijk de effecten van de lockdownmaatregelen en de versoepeling van diezelfde maatregelen in het derde kwartaal te zien.

De bruto investeringen in vaste activa daalden in het derde kwartaal van 2020. De daling bedroeg 4,2% ten opzichte van het derde kwartaal van 2019. Sectoren met een positieve groei waren de energievoorziening, de sector landbouw, bosbouw en visserij en de verhuur en handel van onroerend goed. De delfstoffenwinning en cultuur, recreatie & overige diensten hadden de meest negatieve bijdrage aan het bruto binnenlands product. De toegevoegde waarde¹ van de bouwnijverheid lag in het derde kwartaal van 2020 3,0% lager dan in het derde kwartaal van 2019.

Faillissementen

In het derde kwartaal van 2020 zijn 109 faillissementen uitgesproken in de bouwketen, 31 minder dan een half jaar geleden. Sinds het begin van de Monitor Bouwketen is het aantal faillissementen nog niet zo laag geweest. De meest waarschijnlijke oorzaak hiervoor zijn de uitgebreide steunmaatregelen van de overheid, die veel bedrijven overeind houden. De meeste faillissementen lagen in dit kwartaal bij de algemene b&u-bouwbedrijven en bouwinstallatiebedrijven. In de laatste vier kwartalen zijn 534 faillissementen uitgesproken in de bouwketen, 14 minder dan in de vier kwartalen daarvoor.

In het derde kwartaal werden 4.805 bedrijven in de bouwnijverheid opgericht. Het aantal opheffingen lag in dit kwartaal op 2.445. Ten opzichte van het derde kwartaal van 2019 is het aantal opheffingen met 1.130 gestegen en het aantal oprichtingen met 1.450 gedaald.

Werkgelegenheid

In het derde kwartaal van 2020 liep het aantal werkenden in de bouwnijverheid ten opzichte van de vorige meting terug. In deze periode waren er volgens het CBS ongeveer 466 duizend werkenden in de bouwnijverheid. Dit zijn er, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, ongeveer duizend minder dan een half jaar geleden. Het aantal werknemers kwam uit op 327 duizend en het aantal zelfstandigen op 139 duizend. Ten opzichte van het derde kwartaal van 2019 is het aantal werkzame personen wel gestegen. Het aantal gewerkte uren is ten opzichte van het derde kwartaal van 2019 met ruim 5% gedaald. Een deel van deze daling is het gevolg van het hogere ziekteverzuim (0,5 procentpunt in dezelfde periode).

---

¹ De toegevoegde waarde wordt gedefinieerd als het totaal van lonen, salarissen, afschrijvingskosten, rentekosten en resultaat voor belasting (omzet minus ingekochte goederen en diensten).

Het aantal openstaande vacatures in de bouwnijverheid is in het derde kwartaal van 2020 ten opzichte van een half jaar geleden licht gestegen. De vacaturegraad kwam uit op 43 vacatures per duizend banen, één meer dan een half jaar geleden. In totaal stonden er 14.400 vacatures open, 500 meer dan een half jaar geleden. Het aantal nieuwe vacatures is in het derde kwartaal van 2020 uitgekomen op 11.000, evenveel als een half jaar geleden.

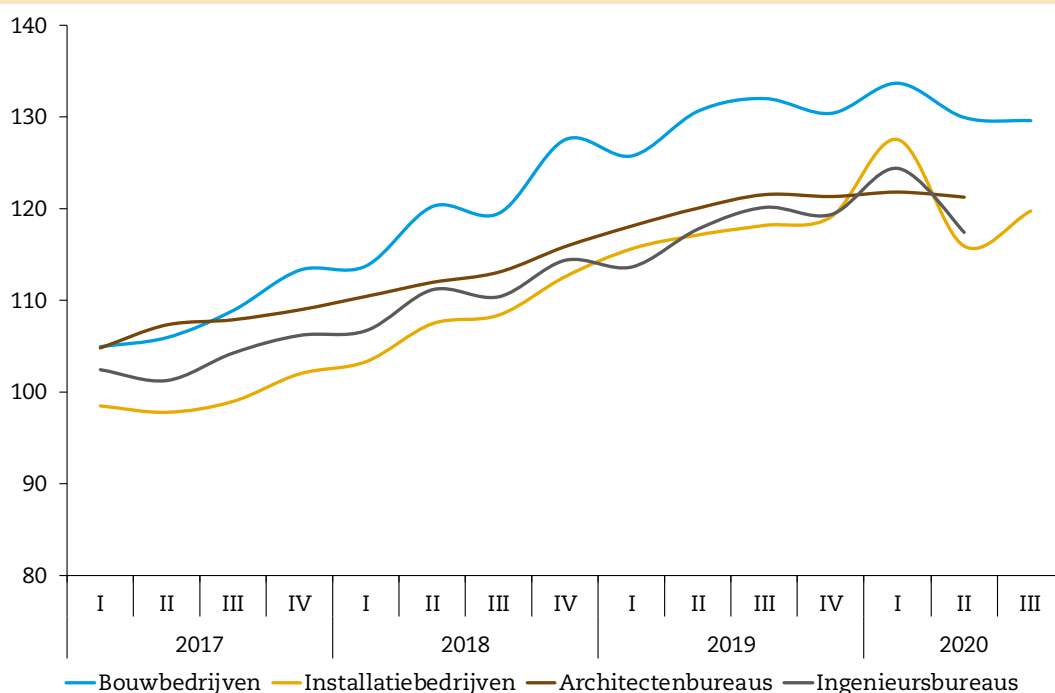
Werkloosheid

Volgens cijfers van het UWV is het aantal personen met een WW-uitkering bij het bouwbedrijf in oktober 2020 uitgekomen op 2.356, een afname van 454 ten opzichte van de voorjaarsmeting. Ten opzichte van oktober 2019 zijn er bijna 300 meer personen met een WW-uitkering. De totale Nederlandse werkloosheid bedroeg volgens seizoensgecorrigeerde cijfers van het CBS in mei 2020 406 duizend personen (4,3% van de beroepsbevolking). Dit is een stijging van 76 duizend ten opzichte van de voorjaarsmeting.

Ontwikkelingen omzet

In figuur 1 wordt de seizoensgecorrigeerde ontwikkeling van de omzetwaarde van de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen gedurende de periode 2017 tot en met het derde kwartaal van 2020 in beeld gebracht. Hier is te zien dat de omzetontwikkeling voor drie van de vier schakels in 2020 fluctueert, zelfs na seizoenscorrectie. De omzet van de bouw stabiliseerde zich in het derde kwartaal en de omzet van installatiebedrijven nam zelfs weer toe. Desalniettemin liggen de omzetniveaus van beide schakels nog steeds onder het niveau van begin 2020. De omzetontwikkeling van de architectenbureaus lijkt sinds de tweede helft van 2019 te stagneren.

Figuur 1 Ontwikkeling (seizoensgecorrigeerde) omzet per schakel binnen de bouwketen, 2017Q1-2020Q3, 2016=100, lopende prijzen

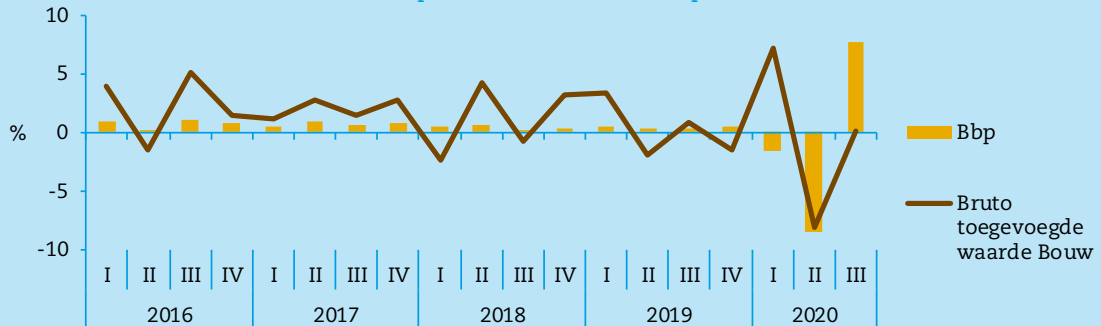

Bron: CBS, EIB

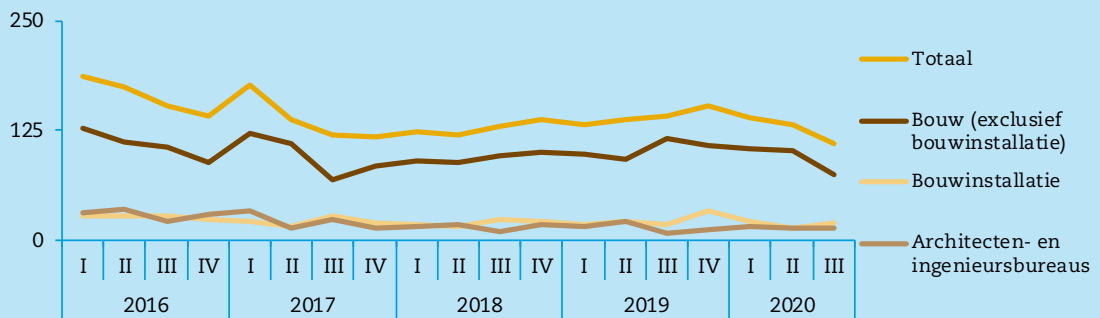
Dashboard recente ontwikkelingen

Economische groei

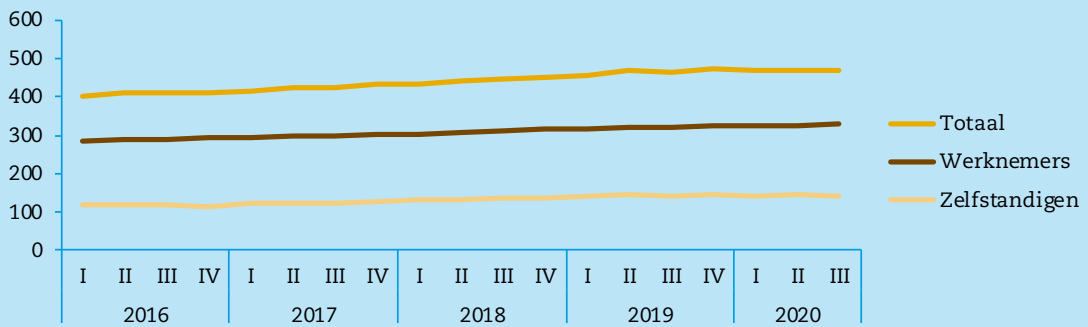
Volumeontwikkeling bbp en toegevoegde waarde in de bouw, kwartaal op kwartaal mutaties in procenten

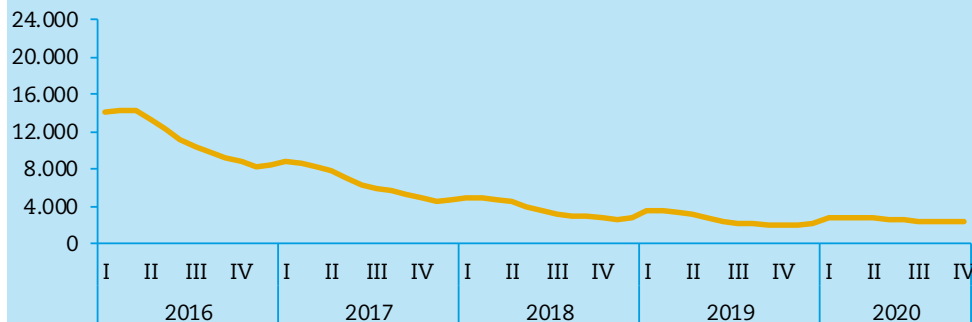
Faillissementen in de bouwketen

Werkgelegenheid in de bouwnijverheid, in personen x 1.000

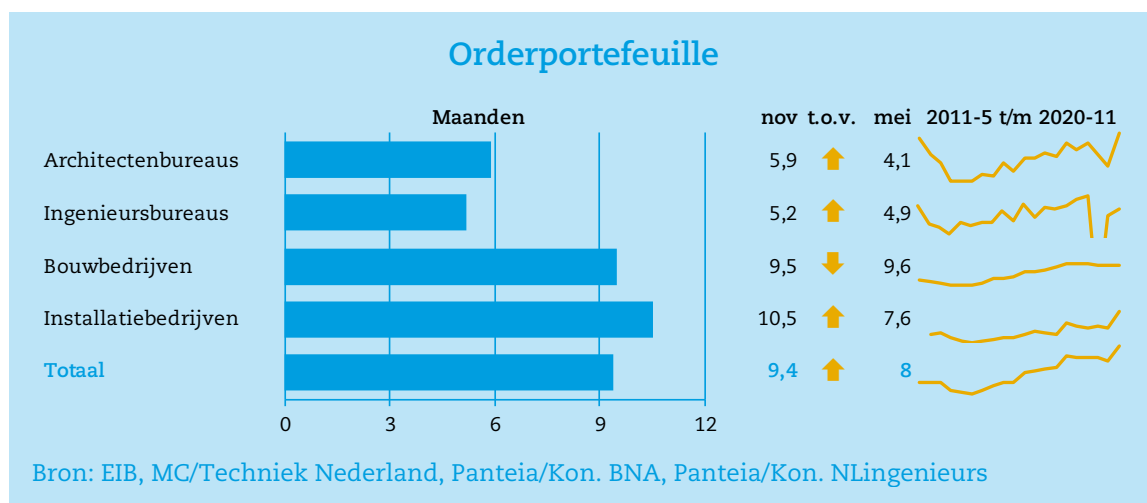

Aantal personen met een WW-uitkering in de uitvoerende bouw

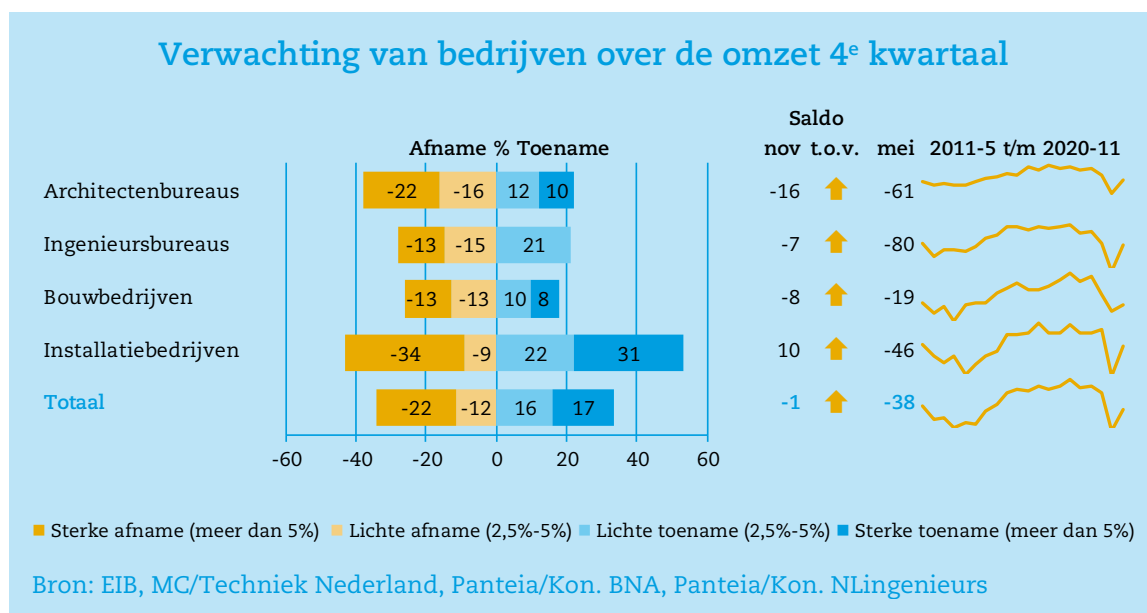

Bron: CBS, UWV

1.2 Conjunctuur bouwketen

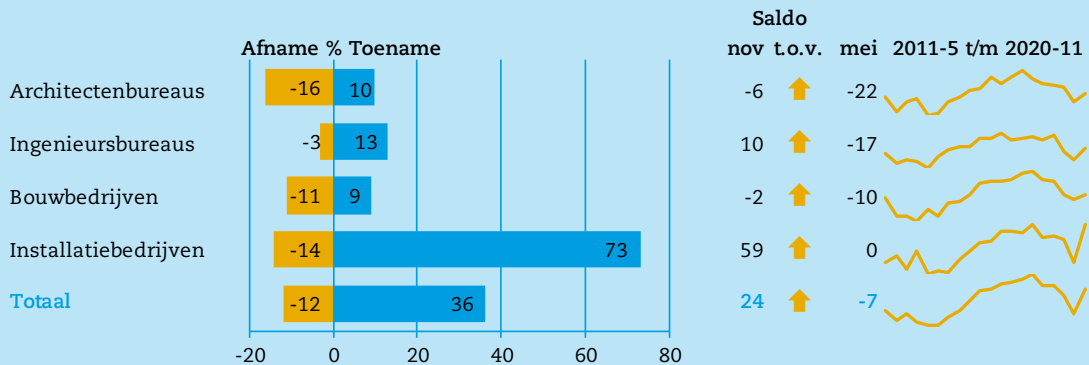

In de bouwketen nam de werkvoorraad ten opzichte van de voorjaarsmeting met gemiddeld 1,4 maand toe naar 9,4 maanden werk. De werkvoorraad bij de installateurs is in dezelfde periode met 2,9 maand gestegen naar 10,5 maanden werk. Ook de orderportefeuilles van de architecten hebben met 1,8 maand een stevige groei meegemaakt en komen uit op 5,9 maanden werk. De ingenieursbureaus kwamen uit op een gemiddelde werkvoorraad van 5,2 maanden, een stijging van 0,3 maand ten opzichte van de voorjaarsmeting. De bouwbedrijven zagen als enige schakel de werkvoorraad dalen, met 0,1 maand tot 9,5 maanden werk.

De omzetverwachting van de bedrijven in de bouwketen was een half jaar geleden zeer negatief; per saldo verwachtte bijna 40% van de bedrijven een afname van de omzet. Nu is de omzetverwachting per saldo zo goed als neutraal. De installateurs zijn per saldo het meest positief; ongeveer 10% verwacht een stijging van de omzet. Wel is het zo dat installatiebedrijven ofwel een stijging ofwel een daling van de omzet verwachten; slechts 4% verwacht een gelijkblijvende omzet. De overige schakels zijn per saldo nog negatief gestemd, maar veel minder negatief dan een half jaar geleden. De verwachtingen van architecten- en ingenieursbureaus zijn per saldo 45 en 73 procentpunt minder negatief. Per saldo verwacht ongeveer één op de 12 bouwbedrijven een lagere omzet. Dit was een half jaar geleden nog bijna één op de vijf.

Verwachting van bedrijven over het personeelsbestand 4e kwartaal

Bron: EIB, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. BNA, Panteia/Kon. NIngenieurs

De verwachting omtrent het personeelsbestand laat nog sterkere verschuivingen zien dan de omzetverwachtingen. Per saldo verwacht bijna een kwart van de bedrijven in de bouwketen dat het personeelsbestand in het vierde kwartaal zal stijgen. De installatiebedrijven dragen deze verwachting; bijna driekwart van de installateurs verwacht personeel aan te zullen nemen, terwijl ongeveer 14% verwacht het personeelsbestand te zullen inkrimpen. In de voorjaarsmeting was de verwachting van de installateurs per saldo nog 0.

In de overige bouwschakels verbetert het sentiment over de personeelsverwachting ook. Bij de bouwbedrijven is de verwachting zo goed als neutraal. Een half jaar geleden verwachtte ongeveer één op de tien bedrijven met minder personeel toe te kunnen. Bij de architectenbureaus voorziet ongeveer 6% van de bedrijven krimp van het personeelsbestand (dit was ruim een vijfde). De ingenieursbureaus zijn per saldo positief gestemd; ruim één op de tien bedrijven verwacht personeel aan te nemen.

2 Architectenbureaus

Architectenbureaus melden een gemiddelde werkvoorraad van 5,9 maanden werk, een stijging van 1,8 maand ten opzichte van de voorjaarsmeting. De verwachtingen over de omzet en het personeelsbestand zijn sterk verbeterd maar desalniettemin per saldo nog steeds negatief. Per saldo verwacht ongeveer 16% van de bureaus een lagere omzet, terwijl 6% van de bureaus verwacht het personeelsbestand te zullen inkrimpen. Bij de voorjaarsmeting waren deze percentages nog respectievelijk 61% en 22%.

Tabel 2.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. De ontwikkelingen in het belang van bijna alle marktsectoren zijn gestegen en per saldo positief ten opzichte van een half jaar geleden. Alleen de sector winkels is negatief. Ook verwacht bijna één op de zeven architectenbureaus het honorarium te zullen verlagen in de komende drie maanden. Eén op de acht bureaus denkt het honorarium te verhogen. In het derde kwartaal van 2020 stegen de gemiddelde prijzen bij de architecten met 0,7% ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2019.

Tabel 2.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, architectenbureaus

	Mei 2020		November 2020		
Orderportefeuille (aantal maanden)	4,1		5,9		
Belang ¹ per marktsector	% –	% +	% –	% +	
- Woningen	42%	26	15	10	46
- Kantoren	9%	50	10	67	10
- Winkels	3,5%	60	8	64	7
- Onderwijs	9,5%	29	19	24	26
- Gezondheidszorg	4,5%	23	33	14	43
- Stedenbouw	1,5%	26	14	16	28
- Gemengde projecten	7%	31	14	15	32
- Overig	23%	33	12	18	23
Ontwikkeling honorarium	23	4	14	12	
Prijzontwikkeling bij de architecten	2019-IV	2020-I	2020-II	2020-III**	
Prijsindexcijfers (index 2015 = 100)	112,2	112,9	112,5	112,6	
Jaarmutatatie (%)	2,7	2,1	1,2	0,7	

1 Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

** Nader voorlopige cijfers

Bron: Panteia/Koninklijke BNA, CBS

3 Ingenieursbureaus

De omzet- en de werkgelegenheidsverwachting bij de ingenieursbureaus zijn ten opzichte van een half jaar geleden verbeterd. Desalniettemin is de omzetverwachting bij de ingenieurs per saldo nog negatief; per saldo verwacht bijna 7% van de bedrijven een omzetsdaling. De verwachting omtrent het personeel is wel positief; per saldo verwacht één op de tien bedrijven het personeelsbestand te vergroten. De werkvoorraad bij de ingenieursbureaus komt uit op 5,2 maanden werk, een stijging van 0,3 maand ten opzichte van mei.

Tabel 3.1 laat de uitkomsten zien voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Bijna een vijfde van de bureaus verwacht dalende tarieven in de komende drie maanden, terwijl slechts 3% van de bedrijven denkt dat de tarieven zullen stijgen. Ook zijn de ingenieursbureaus over het algemeen nog negatief over de omzetontwikkeling per marktsegment, hoewel men minder negatief is dan een half jaar geleden. Alleen bij milieu-advisering verwacht een meerderheid van bureaus een toename van de omzet.

Tabel 3.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, ingenieursbureaus

	Mei 2020		November 2020	
Orderportefeuille (aantal maanden)	4,9		5,2	
Verwachting ontwikkeling tarieven (%)	- toename	2	3	
	- gelijk	73	79	
	- afname	25	18	
Omzetontwikkeling ¹ per marktsegment	% –	% +	% –	% +
Utiliteitsbouw	81	8	52	7
Installaties	69	14	32	24
Milieu advisering	57	10	11	50
RO-advisering	53	16	14	21
Projectmanagement	50	12	32	27
Industrie	81	10	48	0
Buitenland	75	19	46	15
Overig	62	14	17	6

1 Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

Bron: Panteia/Koninklijke NIngenieurs

4 Bouwbedrijven

De conjunctuurindicatoren voor de bouwbedrijven geven een gemengd beeld. De gemiddelde werkvoorraad ligt op 9,5 maanden werk, ongeveer 0,1 maand lager dan een half jaar geleden. De orderportefeuille in de gww is met een 0,3 maand gestegen tot 7,2 maanden werk. In de b&u is de werkvoorraad met 0,3 maand gedaald tot 10,7 maanden werk. De coronacrisis heeft tot nu toe nog weinig effect gehad op de orderportefeuilles. In het afgelopen half jaar bleef deze rond het huidige niveau liggen. Het sentiment omtrent de omzet- en werkgelegenheidsverwachting is ten opzichte van een half jaar geleden verbeterd, maar is per saldo nog steeds negatief. Per saldo verwacht bijna ongeveer 8% van de bedrijven dat de omzet zal dalen, terwijl één op de 25 verwacht het personeelsbestand te zullen verkleinen.

Tabel 4.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Het aandeel bouwbedrijven dat aangeeft geen stagnatie te ondervinden in onderhanden werk is gestegen; ruim twee derde van de bedrijven ondervindt geen stagnatie in onderhanden werk. De belangrijkste oorzaak van stagnatie is in deze meting de coronacrisis, terwijl stagnatie door gebrek aan personeel sterk in belang is afgenomen. Twee derde van de bedrijven beoordeelt hun orderpositie als normaal, terwijl één op de zes bedrijven hun orderpositie als ofwel groot of klein beoordeelt. Ongeveer 80% van de bedrijven verwacht de prijzen in de komende periode op hetzelfde niveau te houden. Een half jaar geleden was dit nog twee derde van de bedrijven.

Tabel 4.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, bouwbedrijven (totaal en naar de deelsectoren B&U en GWW)

		Mei 2020	November 2020
Geen stagnatie in onderhanden werk (%)	Bouw	57	67
	B&U	53	63
	GWW	64	74
Stagnatie vanwege gebrek aan personeel (%)	Bouw	4	6
	B&U	6	7
	GWW	1	4
Orderportefeuille (aantal maanden)	Bouw	9,6	9,5
	B&U	11,0	10,7
	GWW	6,9	7,2
Beoordeling orderpositie (%)			
	- groot	10	17
	- normaal	71	66
- klein	19	17	
Verwachte prijsontwikkeling (%)			
	- toename	7	15
	- gelijk	85	79
- afname	8	6	

Bron: EIB

5 Installatiebedrijven

De conjunctuurindicatoren bij de installatiebedrijven laten ten opzichte van de voorjaarsmeting enorme stijgingen zien. Zo stijgt de orderportefeuille met 2,9 maanden tot 10,5 maanden werk. Ook verwacht per saldo bijna 60% van de installatiebedrijven een uitbreiding van het personeelsbestand in de komende periode. Verder verwacht per saldo één op de tien bedrijven een toename van de omzet. In de vorige meting verwachtte bijna de helft van de bedrijven nog een afname van de omzet.

Tabel 5.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Per saldo is de verwachting van het toekomstig resultaat zeer positief; ruim vier op de vijf bedrijven verwacht een beter resultaat. Bijna een kwart van de ondernemers verwacht in het huidige kwartaal een lager prijsniveau, terwijl ongeveer 15% een lager prijsniveau verwacht. De verwachting over het aantal offerteaanvragen is ten opzichte van een half jaar geleden iets verbeterd. Bij ongeveer een vijfde van de bedrijven is het aantal offerteaanvragen afgenomen en bij ruim één op de zes van de bedrijven is het aantal offerteaanvragen toegenomen.

Tabel 5.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, installatiebedrijven (met minimaal 25 werknemers)

		Mei 2020	November 2020
Orderportefeuille (aantal maanden)		7,6	10,5
Resultaatverwachting (%)	- toename	37	82
	- gelijk	32	12
	- afname	34	6
Ontwikkeling t.o.v. vorig kwartaal (%)			
• Prijsniveau	- toename	18	15
	- gelijk	73	60
	- afname	9	25
• Aantal offerteaanvragen (%)	- toename	10	17
	- gelijk	52	63
	- afname	38	20

Bron: MC/Techniek Nederland

6 Corona-quickscans vergeleken

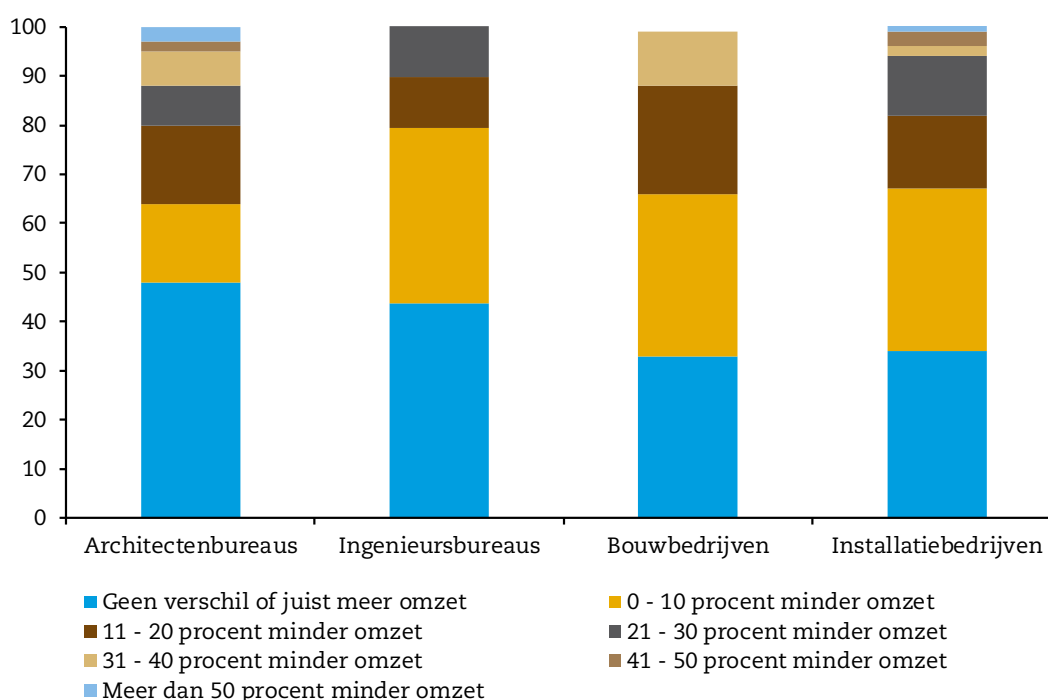
De verschillende schakels in de bouwketen houden sinds het begin van de coronacrisis bij hoe de bedrijven deze crisis ervaren. Daarbij maakt men gebruik van zogenoemde quickscans; kortlopende onderzoeken met een gering aantal vragen die naar een groot aantal leden wordt uitgestuurd. Deze rapportage toont de resultaten van de meest recente corona-quickscan voor iedere schakel in de bouwketen. Welke overeenkomsten en verschillen zijn er te zien?

De meest recente corona-quickscan van de bouwbedrijven leverde een zeer beperkte respons op. Hierdoor kunnen aan de hieronder gepresenteerde resultaten voor de bouwbedrijven geen harde conclusies worden verbonden.

6.1 Omzet

Een meerderheid van de bedrijven in de bouwketen verwacht door corona in het vierde kwartaal van 2020 een lagere omzet ten opzichte van een jaar geleden. Bij de architecten verwacht ongeveer 55% van de bedrijven een lagere omzet, bij de overige schakels in de bouwketen is dat aandeel nog groter.

Figuur 2 Omzetverwachting voor oktober/november 2020, ten opzichte van dezelfde periode in 2019

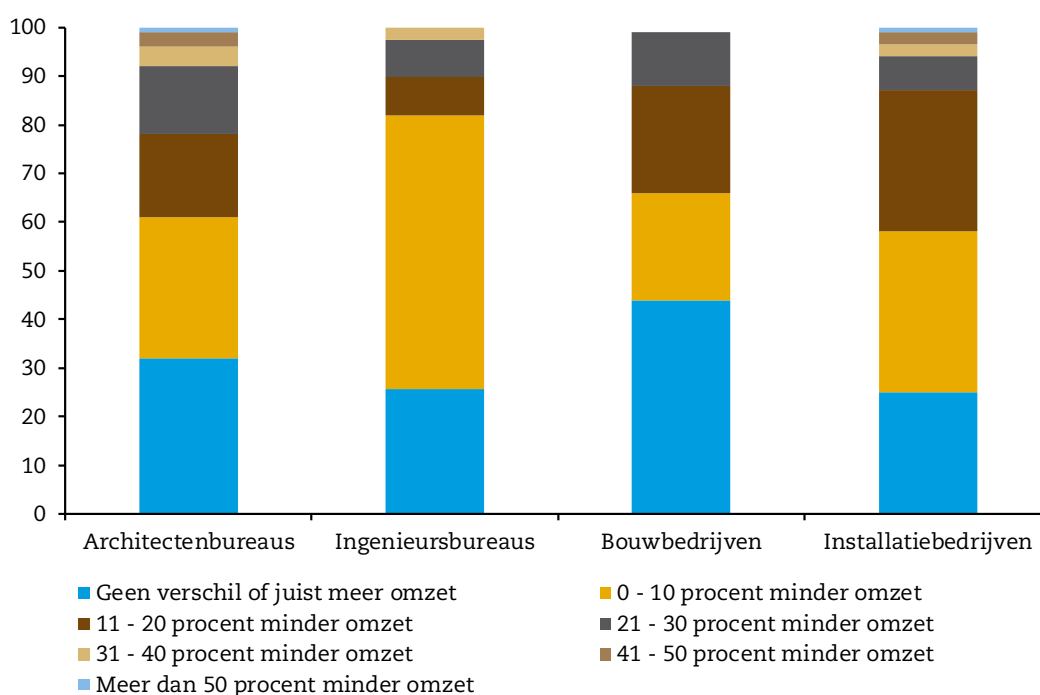
Bron: Bouwend Nederland, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. BNA, Panteia/Kon. NIngenieurs; bewerking EIB

Bij de installateurs is het beeld het minst gunstig. Ongeveer één op de vijf bedrijven verwacht een omzetverlies in oktober en november van meer dan 20% ten opzichte van dezelfde periode

in 2019. Dit terwijl ongeveer een derde van de bedrijven dezelfde omzet of een verbetering verwacht. Verder lijken de architecten ook negatief, met ook ongeveer één op de vijf bedrijven die een omzetvermindering van meer dan 20% verwacht. Bij de bouwbedrijven is het sentiment ook overwegend negatief.

Wanneer er wordt gekeken naar de omzetverwachting op de langere termijn verwacht de meerderheid van bedrijven een afname van de omzet in 2021 (figuur 3). Wel lijkt bij alle schakel in de keten het grootste deel van deze groep te verwachten dat het omzetverlies maximaal 30% zal bedragen. Ook hier zijn de installatiebedrijven het meest negatief binnen de bouwketen. De bouwbedrijven zijn relatief positief over de omzetverwachting voor de langere termijn.

Figuur 3 Omzetverwachting voor de langere termijn (2021), als gevolg van de coronacrisis

Bron: Bouwend Nederland, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. BNA, Panteia/Kon. NLingenieurs; bewerking EIB

6.2 Gebruik regelingen

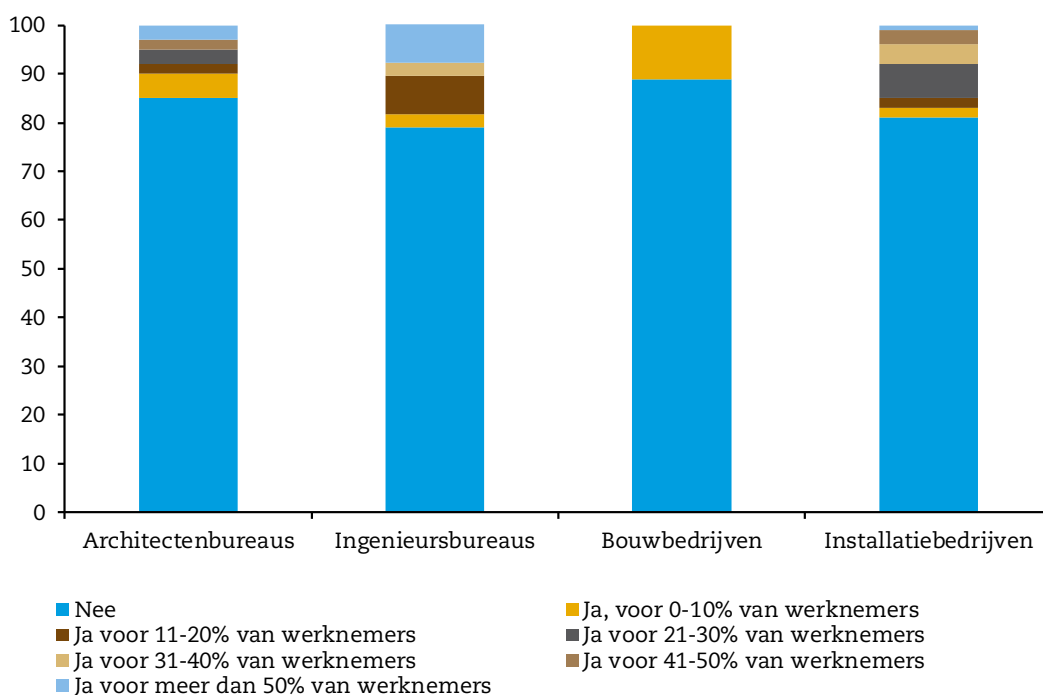
De overheid heeft sinds het begin van de coronacrisis getracht ondernemers te ondersteunen. Een belangrijke component hierbij is de NOW-regeling. De NOW-regeling is bedoeld voor werkgevers die als gevolg van het coronavirus kampen met een substantieel omzetverlies (ten minste 20% en per april 2021 ten minste 30%). Deze ondernemers kunnen bij het UWV een aanvraag indienen voor een tegemoetkoming in de loonkosten en hiervoor een voorschot ontvangen. Hiermee kunnen zij werknemers met een vast en met een flexibel contract doorbetalen.²

Ondanks het verwachte omzetverlies, laat figuur 4 zien dat een ruime meerderheid van de bedrijven in de bouwketen op korte termijn nog geen gebruik zal maken van de regeling NOW.

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-financiële-regelingen/overzicht-financiële-regelingen/now/algemene-informatie-over-now3-vanaf-oktober-2020>

Bij alle schakels verwachten ruim vier op de vijf bedrijven op korte termijn deze regeling niet nodig te hebben. Van de bedrijven die wel verwachten gebruik te gaan maken van de NOW-regeling, zal dit bij drie van de vier schakels door een meerderheid van de bedrijven worden aangevraagd voor meer dan 20% van hun personeel.

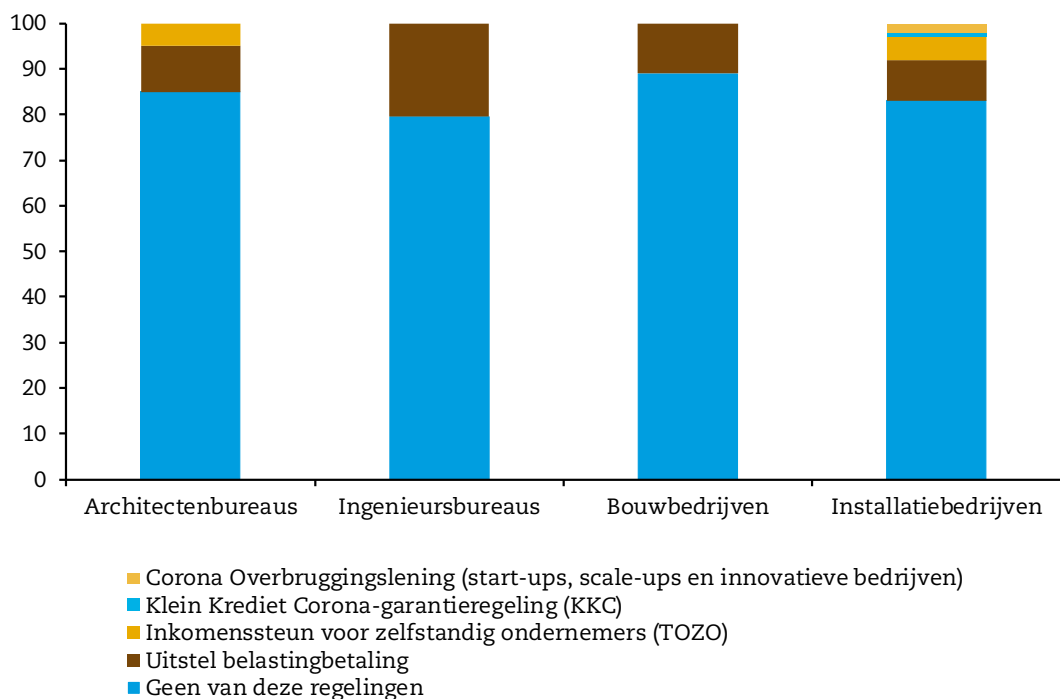
Figuur 4   **Antwoord op de vraag: ‘Verwacht u met uw bedrijf binnen nu en twee weken gebruik te maken van de regeling NOW (en voor welk percentage van uw personeel geldt dit)?’**

Bron: Bouwend Nederland, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. BNA, Panteia/Kon. NLingenieurs; bewerking EIB

Verder lijken bedrijven in de bouwketen voor het grootste deel op korte termijn geen gebruik te maken van de overige regelingen die beschikbaar zijn (figuur 5). Bij de bedrijven die wel gebruik maken van een regeling, lijken de meeste bedrijven te kiezen voor uitstel van belastingbetaling. Bij de ingenieursbureaus zegt ongeveer vier op de vijf bedrijven geen gebruik te maken van welke regeling dan ook, terwijl het aandeel met hetzelfde antwoord bij de overige schakels nog hoger ligt. Bij de architecten en installatiebedrijven zeggen de bedrijven ook gebruik te maken van andere regelingen, zoals de inkomenssteun voor zelfstandig ondernemers.

Figuur 5   **Antwoord op de vraag: ‘Verwacht u met uw bedrijf binnen nu en twee weken gebruik te maken van één van onderstaande regelingen?’**

Bron: Bouwend Nederland, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. BNA, Panteia/Kon. N.Lingenieurs; bewerking EIB

Bijlage A De opbouw van de monitor

Sinds 2011 beschrijft het EIB in halfjaarlijkse rapportages de conjunctuur in de bouwketen. Koninklijke BNA, Bouwend Nederland, Koninklijke NLIingenieurs en Techniek Nederland zijn de organisaties die bij dit onderzoek betrokken zijn. De huidige rapportage is de achttiende in de reeks. In de vorige rapportage deed de Koninklijke NLIingenieurs overigens eenmalig niet mee. De rapportage behandelt de bouwketen in het eerste hoofdstuk als geheel. In de daarop volgende hoofdstukken wordt ingegaan op de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen, die vertegenwoordigd worden door de betreffende organisaties.

In deze rapportage wordt de stand van de conjunctuur in de bouwketen in de tweede helft van 2020 geanalyseerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de meest recente conjunctuuronderzoeken van de betrokken brancheorganisaties. Tabel A.1 laat zien welke partijen deze onderzoeken hebben uitgevoerd. De data van het CBS en andere externe bronnen is de meest actuele data per 25 november 2020.

Voor de respons op de verschillende onderzoeken geldt dat deze in relatie tot de onderzochte populaties bevredigend tot goed zijn. Bij het bepalen van de uitkomsten voor de totale bouwketen wordt de personeelsomvang per schakel binnen de bouwketen gebruikt voor de weging van sectorgegevens.

Tabel A.1 Bronvermelding en overzicht van respons per schakel binnen de bouwketen, in aantal en als percentage

Branche	Onderzoek door	Aantal	Percentage voorjaars- meting 2020	Percentage najaarsmeting 2020
Architectenbureaus	Panteia/Kon. BNA	127	19%	13%
Ingenieursbureaus	Panteia/Kon. NLIingenieurs	39	57%	51%
Bouwbedrijven	EIB	239 ³	24%	20%
Installatiebedrijven	MC/Techniek Nederland	118	23%	26%

Bron: EIB, MC/Techniek Nederland, Panteia/Kon. BNA, Panteia/Kon. NLIingenieurs

De in deze monitor vermelde verwachtingen hebben voor alle schakels betrekking op dezelfde verslagperiode. De verwachtingen in de voorjaarsmeting hebben betrekking op het tweede kwartaal van het jaar, de verwachtingen in de najaarsmeting op het vierde kwartaal.

³ Deze respons geldt alleen voor de algemene conjunctuurmeting, niet voor de corona-quickscan.

Koninginneweg 20
1075 CX Amsterdam
t (020) 205 16 00
eib@eib.nl
www.eib.nl